

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Heerlen op 2 mei 1972

Dr. Dijkstra toont 2 soorten Judaspenning, nl. de Overblijvende Judaspenning (*Lunaria rediviva*) en de Tweejarige Judaspenning (*Lunaria biennis*). De eerste soort heeft licht-lila bloemen en alle bladeren zijn gesteeld. De plant komt voor aan de rand van beukenbossen in centraal-montaan gebied van Europa, zeldzamer in eikenbossen. Het getoonde materiaal was afkomstig uit Zuid Limburg. De Tweejarige Judaspenning is bekend als tuinplant.

Vervolgens zien we een takje met bes van *Ruscus aculeatus* L., dat door de heer Bult uit Zuid Frankrijk is meegebracht en door Mej. Blankevoort ter vergadering meegenomen. Het betreft hier een struikje dat tot 80 cm hoog wordt. Het heeft groene gegroefde takken die voorzien zijn van afgeplatte (bladachtige) zijtakjes die in een stekelpunt eindigen. De zijtakjes staan in de oksels van kleine bruine blaadjes en staan zo dat de breedte ervan vrijwel loodrecht is geplaatst en het takje dus weinig zonlicht opvangt, zoals we ook zien bij de kompasplanten. De plant komt voor op droge kalksteen rond de Middellandse zee. Door de stand van de bladtakken wordt de verdamping beperkt. De bladtakken dragen eenslachtige bloemen (bloeitijd sept.-mei) en later vuurrode bessen. De plant behoort tot de liliaceachtigen, aanverwante planten zijn Asperge en Dalkruid.

Vervolgens toont de heer van Geel enkele Gekuifde Moriëljies (*Morchella rimosipes*), die zich van het gewone Moriëlje (*Morchella esculenta*) onderscheiden door de spits toelopende kleinere hoed, die meer zwartachtig is getint. Beide Moriëljies vinden we dit jaar in zeer grote hoeveelheden, wellicht een gevolg van de warme periode in het voorjaar.

Ook medegebracht zijn de sporenaar van de Reuzenpaardestaart (*Equisetum maximum*) en de bloem van de Bostulp (*Tulipa sylvatica*) die bij ons in het wild voorkomt.

Dr. Bruna toont een exemplaar van de Veldkruidkers (*Lepidium campestre*) gevonden op de „Wrakelder-

berm". Het is een plant die groeit op stikstofrijke plaatsen b.v. aan dijken. Vervolgens toont dr. Bruna een publicatie over de hazelmuis van de heer van Laar, waarin talrijke gegevens, vindplaatsen met vermelding van data, alsmede van kaartjes. In 1916 werd in Bingelrade voor het eerst een hazelmuis gevonden (in winterslaap). De hazelmuis is kleiner dan de eikelmuis. Het is een boomedier dat in het donker tussen de takken klautert.

In de Bosrank zijn hangende nesten, bestaande uit dorblad en vruchten van deze klimplant gevonden.

te Maastricht op 1 juni 1972

Na opening van de vergadering waarbij de aanwezigen welkom worden geheten, krijgt Dr. Montagne het woord; hij brengt verslag uit over de onlangs gehouden jaarvergadering van de Milieuraad waarbij aan het slot de heer Iven een interessante voordracht gehouden heeft over het werk van de „Werkgroep voor Natuurbehoud en Milieubeheer van het Stads-gewest Eindhoven". De werkgroep die pas 1½ jaar bestaat, heeft in die korte tijd een reeks opvallende resultaten geboekt, waarbij spr. speciaal de aandacht vestigt op het gehoor dat die werkgroep bij de overheid gekregen heeft voor een alternatief tracé van een nieuw weggedeelte van de E 9 dat aanvankelijk dwars door de Strabechtse heide geprojecteerd was. In een „paarsboek" worden de resultaten van het onderzoek weergegeven.

Met betrekking tot een vraag van de heer van Wouw over gerezen bezwaren tegen het doortrekken van de E 9 naar Luik zegt Dr. Montagne dat het gekozen tracé practisch langs de spoorbaan komt te liggen hetgeen onder de gegeven omstandigheden gunstig genoemd mag worden.

De heer Wijsen merkt hierbij op dat reeds in 1937 de E 9 langs Amby om geprojecteerd was. De idee was toentertijd doorgaande wegen langs de steden om te leggen. Terecht wordt opgemerkt dat door de sterke groei van steden dit hoogstens voor 25 jaar kan gelden. Desgevraagd legt Dr. Montagne uit wat de taak van de milieuraad is: het is een coördinerende instantie, die een vijftigtal organisaties omvat, maar is

geen uitvoerend orgaan. Zij legt contacten tussen bezorgde groepen. Zo zou spr. graag zien dat zich ook binnen het Genootschap werkgroepen met een speciale opdracht formeerden.

De heer van Geel meent het zo te zien: 1. het signaleren van een bepaald geval b.v. aan het Genootschap aan wie de plannen ontvouwd worden, aanvankelijk nog zonder deskundigen; 2. deskundigen via Milieuraad inschakelen, b.v. om juridisch advies e.d. Bij niet direct succes de kwestie steeds weer opnieuw ter sprake brengen. Als voorbeeld dat acties succes kunnen hebben noemt de heer van Geel dat in Z. O. Drente na ingebruikneming van een waterzuiveringsinstallatie de amfibieën die vrijwel verdwenen waren zich thans weer goeddeels hersteld hebben.

Dr. Montagne brengt de uitbreiding van de Enci ter sprake. Enige jaren geleden heeft een landschapsarchitectenbureau een plan voor de toekomst gemaakt als eenmaal de mergelwinning van de St. Pietersberg ten einde is. Hij acht het een goed onderwerp voor de afdeling Maastricht van het Genootschap om dit plan te bestuderen, aan te vullen of — indien nodig — alternatieven voor te stellen.

De heer Smitshuysen stelt zich staande de vergadering ter beschikking! Dr. Montagne heeft nog een aantal lieden op het oog die hij zal benaderen en samenbrengen. Ook kan men zich hiervoor bij de administrateur de heer Maassen opgeven.

Hierop inhakend deelt de Voorzitter mede dat bij het Genootschap een vlugschrift is binnengekomen, getiteld: Caestert, of te wel: een handleiding voor volksmisleiders, geschreven door Gèr Groothuysen en Mat. Sniijders.

Schrijvers stellen de gang van zaken om het zg. bouwvallige kasteel aan de kaak, en breken een lans tot behoud van het unieke natuurgebied op dit deel van de Sint Pietersberg. Reeds in 1953 en later nog in 1964 heeft de Wetenschappelijke Belgisch-Nederlandse Commissie ter bescherming van de Sint Pietersberg op de grote wetenschappelijke waarde van dit terrein gewezen (Brochures no. 2 en 8).

De heer Smitshuysen overhandigt namens de Vereniging tot bevordering van het wetenschappelijk

onderzoek van de St. Pietersberg de volgende statistiek:

Vleermuistellingen seizoen 1971/1972

Groeve	Aantal:
St. Pietersberg: Noordelijk gangenstelsel (1)	20
Zonneberg (8)	31
Slavante (13)	98
Jekerdal : De Schark (26)	45
Cannerberggroeven (30, 79)	59
Barakkengroeve (83)	120
Gasthuisdelgroeven (36, 37, 38)	10
Kloostergroeve (82)	14
Groeve naast de Koepelgrot (84a)	17
Mussenputgroeve (88)	6
Slangenberggroeve (164)	8
Flesscheberggroeve (143)	12
Totaal vleermuizen (15 groeven)	440

Soort;	Aantal:
Vale vleermuis (<i>Myotis myotis</i>)	9
Watervleermuis (<i>Myotis daubentoni</i>)	186
Meervleermuis (<i>Myotis dasycneme</i>)	33
Baardvleermuis (<i>Myotis mystacinus</i>)	110
Ingekorven vleermuis (<i>Myotis emarginatus</i>)	5
Grootoorvleermuis (<i>Plecotus auritus</i>)	10
Franjestaart (<i>Myotis nattereri</i>)	1
Dwergvleermuis (<i>Pipistrellus sp.</i>)	1
Kleine Hoefijzerneus (<i>Rhinolophus hipposideros</i>)	1
Grote Hoefijzerneus (<i>Rhinolophus ferrum equinum</i>)	1
Langoorvleermuis (<i>Myotis bechsteini</i>)	—
Grijze grootoor (<i>Plecotus austriacus</i>)	—
Door grote hoogte niet nader te determineren	83
Totaal vleermuizen	440

Vleermuistellingen St. Pietersberg seizoen 70/71	185 vleermuizen
Vleermuistellingen St. Pietersberg seizoen 71/72	149 vleermuizen
afname totaal	36 vleermuizen

Er is nog een mededeling ontvangen van de heer Maassen uit Montfort: „Tussen Montfort en Odiliënberg (Waarderweg) werd 29-X-1971 een bunzing doodgereden. Op dezelfde weg werd 17-II-1972 weer een exemplaar slachtoffer van het verkeer. Beide dieren zijn in mijn collectie.

Op 13-IV-1972 werd een halfvolwassen hamster

(*Cricetus cricetus* L.) door een hond doodgebeten tussen Montfort en Putbroek.

De scholekster heeft in 1971 gebroed in de „Peel” te Putbroek (gem. Echt). Op 1 juni werd het nest (een ondiep kuiltje met wat steentjes) met één ei in een bietenveld gevonden. De landbouwer, die de hem onbekende vogels reeds vanaf januari geregeld op zijn akkers gezien had, bracht mij bij het nest, dat hij bij schoffelfwerkzaamheden gevonden had.

Te Posterholt werd 28-II-1972 het nest van de kievit met één ei gevonden. Deze uitzonderlijke vroege datum lijkt me waard genoteerd te worden!

Te Herten bij Roermond werd een juveniel wouwaapje doodgevonden (verkeersslachtoffer). De vogel is geprepareerd en in het bezit van de vinder, de heer Simons te Herten.

In 1971 vond ik op de „Goudberg” te Montfort een twintigtal exemplaren van de Grote Bremraap (*Orobancha Rapum-Genistae* Thuill.).”

De heer Geurts te Echt stuurde over enige ongewone verschijnselen een boeiend verslag in:

„De vrij warme en droge nazomer van 1971, met daarna nog veel zon in november en december, had tot gevolg, dat een tweetal jonge planten (uit zaad gekiemd) van de *Primula elatior* (L.), de langstelige bossleutelbloem, omstreeks Allerheiligen bloemknoppen ging vormen, eind november begon te bloeien en dat deze bloei, zij het langzaam, doorging tot eind februari 1972. Tijdens de enkele dagen vorst en in de sneeuw bevroren de bloempjes niet (staanplaats binnentuintje Echt). Het zonnige weer van februari en maart deed de groei en de bloei sterk toenemen. Op het ogenblik — mei — staan er dik gezwollen vruchtbeginsels in de bloeiwijze; tevens nog enkele kleine bloempjes. Een merkwaardig geval dus van doorbloeien tijdens een zachte winter (1971-72).

Zeker zeer ongewoon was de vangst van enkele Hymenoptera die normaal op z'n vroegst eind maart verschijnen. Het betreft hier 1 ex. *Andrena tibialis* (K.) ♀, gevangen op 23-II-1971, op bloeiend Kleine Hoefblad op 't Ooster, in het fluviaatle gebied te Echt. Dr. J. van der Vecht geeft in zijn Hymenop-

tera Anthophila, (Leiden 1928), als vroegste datum voor deze zandbij: voor het ♂ 29-III en voor het ♀ 30-III, dus bijna 5 weken later als het Echter exemplaar.

Tegelijk met deze *Andrena*, die vanwege de opvallend goudgeel gekleurde schenen (*tibiae*) *tibialis* wordt genoemd, troffen we terzelfder plaatse en op dezelfde plant een exemplaar van de fraaie geel en zwarte Koekoeksbij *Nomada lineola* Pz ♂, die ook ruim een maand eerder verscheen dan in de literatuur vermeld staat. Volgens Schmiedeknecht in zijn „Die Hymenopteren Nord- und Mitteleuropas”, is de vliegtijd voor deze nomade de maanden april en mei, hetgeen ik geregeld ieder jaar heb kunnen constateren. De middagtemperatuur op genoemde datum 23-II was ongeveer 11°C.

Men mag veilig aannemen dat de twee exemplaren van deze wilde bijensoorten op zo'n voor de tijd van het jaar vrij warme middag uit hetzelfde nestgangetje gekropen zijn en op het Kleine hoefblad reeds nectar gingen snoepen. *Nomada lineola* parasiteert immers bij *Andrena tibialis*. De twee voornoemden bevinden zich in mijn collectie.

Ongewoon was ook het vroege verschijnen van een 8-tal soorten Voorjaarsuilen, die in groten getale in de Doort op 25 maart verschenen op licht, en waarvan ons lid W. Vranken te Echt enkele exemplaren voor zijn verzameling ving. De vlinders moeten nog gedetermineerd worden.

Nog enige andere mededelingen:

Begin april werd een bisamrat gedood door een inwoner in de buurt van het Bolven te Sleik-Echt. Op 3 mei werd nog een ex. geschoten door de jager J. Houben te Sleik-Echt. Ofwel zijn deze exemplaren afkomstig van de „Bagger” op de Hommelheide te Susteren of uit de oevers van de Vulensbeek te Sleik-Echt. Beide vangsten zijn gemeld aan de politie.

De beverrat komt nog steeds voor in de plassen (oude kleikuilen) ten N. van de Doort. Deze winter werden enkele ex. het slachtoffer van „onverstandige” lieden. We proberen de bezoekers van het viswater in te lichten over het nuttige werk dat deze knaagdieren

doen doordat zij de visrijke Doorderplassen beschermen tegen het dichtgroeien van het viswater.

Tot slot nog een regeltje over de Judaspenning! Tussen een 20-tal rijkbloeiende planten met zoals gewoonlijk roodpaarse bloemen stond in mijn tuin een plant met paarse witgestreepte of langwerpige gevlekte bloemen. Voor 't eerst sinds 20 jaren dat ik bij deze planten, voor de vroege bloei in 't jaar en een droogbouquet, nu een bont exemplaar aantrof. Bekend is dat er exemplaren met witte bloemen voorkomen."

te Heerlen op 6 juni 1972

Na de opening toont en bespreekt Dr. Dijkstra het Vliegenvangertje, *Dionaea muscipula*. Dit plantje komt in Noord Carolina voor op moerassige bodem. Het vormt een bladrozet en is vergelijkbaar met onze Zonnedaauw soorten. De bladsteel is wigvormig en verbreed. De bladhelften zijn niervormig en staan onder een hoek van minder dan 90° ten opzichte van elkaar. Ze kunnen door middel van een gewricht samenkappen, waarbij stijve borstelvormige haren op de rand van de helften van het blad als tanden in elkaar grijpen.

Het dichtklappen gebeurt als een vrij grote prooi (pissebed of spin) de lange haren, waarvan er 3 op iedere bladhelft voorkomen, enige keren prikkelt. Het dichtklappen verloopt vrij snel. Kleine diertjes of regendruppels zijn niet in staat de haren voldoende te prikkelen. Het eigenlijke prikkelcentrum bevindt zich aan de basis van deze haren.

De prooi wordt door stoffen, die door klieren afgescheiden worden, verteerd en door het blad opgenomen. Een blad kan slechts enkele malen op boven omschreven wijze fungeren en sterft daarna af, zoals ook bij onze zonnedaauw het geval is. In de herfst worden bladeren gevormd zonder vangapparaat, dus eigenlijk alleen uit bladstelen bestaande.

De heer Frijns toont een rijpe vrucht van het wilde-manskruid, *Anemona pulsatilla* en het Esparcette, een plant die gekweekt wordt als groenvoer.

De heer van Geel toont bladgallen op de Esdoorn (*Acer pseudo-platanus*); de generatie met ♂♂ en ♀♀ van deze galwesp wisselt af met een ♀♀ gene-

ratie die in wortelgallen op de Esdoorn leeft. De wortelgallen zitten in dichte kluwen bij elkaar.

Mej. Blankevoort en de heer Coonen hebben gezamenlijk voor een groot aantal planten gezorgd, o.a. Wolfskers (*Atropa belladonna*) en een klein bloeiend stukje van de Moeraswederik (*Lysimachia thyrsoflora*) waarvan in de laatste uitgave van de flora van Heukels staat, dat deze plant in Zuid Limburg niet meer voorkomt. De vondst is gedaan nabij Heerlen, waar nog enkele andere vindplaatsen zijn.

VRIENDEN DER NATUUR, VENLO

Poging tot behoud van de Knoflookpad (*Pelobates fuscus* Laurenti), 1768, voorkomende in de St. Urbanusbeek te Venlo/Genooi.

De eerste waarneming over het voorkomen van deze zeldzame paddensoort (opgenomen op de lijst van in Nederland uitstervende diersoorten) werd verricht in het jaar 1951, door leden van onze vereniging.

Het bleek, dat in dit jaar een groot aantal larven van deze pad in genoemde beek voorkwamen.

In 1961, stelde het Zoölogisch Museum te Amsterdam in samenwerking met het RIVON (thans RIN) een onderzoek in. Uit het rapport dat werd opgemaakt, ontlenen wij het volgende: het verspreidingsgebied van de *Pelobates* valt samen met het gebied met het gemiddeld dagelijks maximum van de luchttemperatuur gedurende de maand juli van 21.5-22° C.

Het water moet een Cl-gehalte hebben van minder dan 0.1‰ (Redeke 1948).

Grondmengsel is belangrijk voor de instandhouding. Larven hebben voedselrijk water nodig.

Het al of niet voorkomen van hogere planten is niet van belang. Een sterke algenontwikkeling daarentegen is van essentieel belang.

Pelobates is een diersoort, dat in het water veel „vervuiling” — lees eutrofiëring — kan hebben.

In de afzetperiode 1969, 1970 en 1971 werden geen larven meer waargenomen, zodat men mag aannemen, dat in deze periode een verstoring in het milieu heeft plaatsgevonden (water), daar in de omliggende terreinen (losse aspergegrond) niet veel veranderingen hebben plaatsgevonden.